

معرفی و نقد کتاب

تاریخ خاورمیانه مدرن

James L. Gelvin,
 The Modern Middle East; A History,
 Oxford: Oxford University Press, 2005. (357pp)

منطقه خاورمیانه و مسائل سیاسی - تاریخی آن همواره یکی از سوژه های جذاب و مهم در تحقیقات و مطالعات آکادمیک در سراسر جهان محسوب می شده است. طی دهه های گذشته کتابها و مقالات تخصصی بسیاری از سوی اساتید دانشگاه و محققین غربی در خصوص مسائل خاورمیانه به رشته تحریر درآمده است. این کتاب ها عموماً در حوزه های تاریخی، سیاسی، مذهبی و اجتماعی در خصوص خاورمیانه نوشته شده است. جیمز گلوین، استاد تاریخ در دانشگاه لس آنجلس کالیفرنیا در زمره نویسندگانی است که یکی از جدیدترین و در عین حال جامع ترین این آثار را درباره خاورمیانه نوشته است. کتاب وی تحت عنوان "تاریخ خاور میانه مدرن" مشتمل بر یک مقدمه، چهار فصل، بیست قسمت و یک نتیجه گیری است که در ۳۵۷ صفحه نگاشته شده و توسط بنگاه انتشاراتی دانشگاه آکسفورد به زیور طبع آراسته شده است. کتاب دارای بخش اسناد، عکسها، نقشهها و ضمائم متعددی است که در پاره ای از موارد منحصر بفرد بوده و بسیار ارزشمند می باشند. نویسنده در اولین بخش از مقدمه کتاب در توضیح دلایل تصمیم خود برای نگارش کتاب به حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ اشاره می نماید.

به زعم وی یکی از بهترین و علمی ترین راهها برای توضیح و تفسیر حوادث ۱۱ سپتامبر مطالعه تحولات سیاسی - اجتماعی خاورمیانه و چگونگی گذار جوامع این منطقه از دوران سنتی به دوران مدرن می باشد.

مؤلف در بخش مقدمه کتاب خود به صراحت اظهار می دارد که متدولوژی و منطقی را که وی در تالیف کتاب دنبال می کند می تواند به خواننده کمک نماید تا با نگاهی متفاوت و واقع گرایانه به تجزیه و تحلیل وقایع ۱۱ سپتامبر بپردازد. گلویین بر این باور است که تنها از طریق ریشه یابی وقایع ۱۱ سپتامبر در بستر تحولات سیاسی و اجتماعی تاریخ معاصر خاورمیانه و نه از طریق مقصر جلوه دادن اسلام یا تمدن اسلامی است که می توان به شناختی علمی و واقعی از این پدیده دست یافت و این دقیقاً همان هدفی است که وی از تالیف این کتاب دنبال می کند. از همین رو جیمز گلویین در بخش دیگری از مقدمه اثر خود به نقد نظریه های چون نظریه "پایان تاریخ" و "برخورد تمدن ها"^۲ اشاره نموده و ایرادات جدی متعددی را بر این دو نظریه وارد می کند.^۳

فصل نخست کتاب تحت عنوان ظهور عصر مدرن به تبیین ویژگی ها و مشخصات دوران مدرن از نظر نویسنده می پردازد. این فصل در چهار بخش ارائه گردیده و طی آن نویسنده تمایزات عصر باستان از عصر مدرن را به طور عام مورد بررسی قرار می دهد. از دل عصر قدیم تا فجر عصر جدید و "امپراتوری های باروت" عناوین دو بخش اول فصل نخست می باشند. خاورمیانه و نظام نوین بین المللی عنوان بخش سوم این فصل بوده و سرانجام سه مبحث جنگ، دیپلماسی و موازنه قوا از مقولاتی هستند که در بخش چهارم مورد کنکاش قرار می گیرند.

فصل دوم کتاب تحت عنوان "سؤال مدرنیته" به چگونگی توصیف گذار به دوران مدرن از عصر کهن در کشورهای خاورمیانه می پردازد. توسعه گرائی تدافعی^۴ عنوان بخش نخست فصل دوم کتاب است. در این بخش کتاب وی به تجزیه و تحلیل این پروسه توسعه گرائی در رفتار سلاطین عثمانی، شاهان ایران و دودمان های حاکم بر مصر می پردازد.